

Сабіна Айдинівна Іванчук,
аспірант кафедри педагогіки вищої школи,
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
пр. Вчительський 1, м. Слов'янськ, Україна

ВЗАЄМОДІЯ ВИХОВАТЕЛІВ ДНЗ І СІМ'Ї У ВИХОВАННІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ОСНОВ КУЛЬТУРИ СПОЖИВАННЯ

Стаття присвячена актуальній проблемі дошкільної освіти на сучасному етапі – вихованню основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку. Підкреслено провідний вплив сім'ї в економічному вихованні дитини. На основі аналізу робіт, присвячених проблемам організації ефективної взаємодії педагогів дошкільного закладу з сім'єю (Л. Артемова, А. Богущ, Р. Буре, Л. Загик, В. Котирло, Т. Маркова, Л. Островська та ін.) та економічного виховання дітей дошкільного віку (Т. Грасс, Н. Грама, Г. Григоренко, Н. Дудник, Н. Кривошея, В. Кушнір, Т. Подкаминська, І. Ярита та ін.) зроблено спробу визначити педагогічні умови та обґрунтувати ефективні форми взаємодії педагогів із родинами дітей із метою виховання основ культури споживання.

Ключові слова: економічне виховання, культура споживання, педагогічні умови, діти дошкільного віку, дошкільний заклад, сім'я, форми взаємодії.

Економічне навчання та виховання реалізуються на всіх ланках освіти, проте первинною з них є дошкільна освіта, коли закладаються основи економічних знань, культури споживання, формується початковий економічний досвід. Провідну роль в економічному вихованні дитини відіграє її родина, що формує у неї ставлення до результатів власної праці та праці інших людей, вміння робити вибір серед низки потреб і бажань, вміння пристосовуватися та діяти в економічних обставинах, які постійно змінюються.

Необхідність реалізації завдань економічного виховання та виховання основ культури споживання підкреслювали у своїх працях Н. Грама, Г. Григоренко, Р. Жадан. Важливість встановлення взаємодії між педагогами дошкільного закладу та родинами вихованців обґрунтували у своїх працях Л. Артемова, А. Богущ, Р. Буре, О. Запорожець, О. Кононко, О. Усова, С. Ладивір та ін. Окремо вивчалися форми (В. Котирло), принципи (Л. Загик, Т. Маркова та ін.), зміст і методи (Л. Островська та ін.) взаємодії вихователів дошкільного закладу і сім'ї.

У зв'язку з цим, організація економічної освіти та виховання основ культури споживання в рамках дошкільного закладу, який відвідує дитина, має будуватися з урахуванням особливостей і можливостей її родини. Залученню сім'ї до виховання основ культури споживання у дітей в дошкільному закладі сприяє встановлення контактів вихователів із батьками.

Мета статті полягає у визначенні оптимальних форм взаємодії ДНЗ і сім'ї як провідної умови виховання основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку.

Під педагогічними умовами виховання основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку розуміємо необхідні й достатні обставини, за яких освітній процес забезпечує ефективне здобуття дітьми споживчих знань, а на їх основі – формування усвідомленої культури споживання.

У тлумачному словнику сучасної української мови умови визначаються як сукупність положень,

що лежать в основі, як необхідна обставина, що робить можливим здійснення, створення, утворення будь-чого або сприяє чомусь.[8]

Педагогічні умови – це «сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів, прийомів, засобів педагогічного управління та матеріально-просторового середовища, що забезпечують успішне вирішення поставлених та спроектованих завдань». Існують інші тлумачення сутності педагогічних умов. Дослідниця Н. Посталюк вважає, що педагогічні умови – це педагогічні обставини, які сприяють (або протидіють) прояву педагогічних закономірностей, обумовлених дією певних факторів [9]. На думку вченої Т. Шамової, педагогічні умови є чинниками успіху у процесі управління навчанням [9].

Сутність педагогічних умов у дослідженні намагалися визначити через поняття обставин, які зумовлюють виховання основ культури споживання дітей старшого дошкільного віку.

Отже, педагогічні умови – це свідомо створені педагогом обставини, від яких залежить успішність реалізації завдань педагогічного процесу, спрямованого на виховання особистості дитини. У нашому випадку – основ культури споживання.

Пошуково-аналітична робота уможливила виокремлення педагогічних умов, які б забезпечили виховання основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку. Серед них:

- 1) озброєння дітей системою знань із основ економіки та культури споживання;
- 2) взаємодія педагогів ДНЗ і сім'ї у вихованні основ культури споживання;
- 3) занурення дітей в активну культурно-споживчу діяльність в умовах ДНЗ і сім'ї.

Розглянемо докладніше взаємодію ДНЗ і сім'ї як педагогічну умову виховання основ культури споживання.

Дослідники підкреслюють, що встановлення взаємодії вихователів дошкільного навчального закладу з сім'ями вихованців є важливою умовою успішної реалізації виховних завдань, які визначає сучасна дошкільна освіта. Діти, які відвідують

дошкільний заклад, одночасно перебувають під впливом вихователів і батьків. Від їхньої продуктивної взаємодії залежить особистісний розвиток дитини, становлення її культурної поведінки [7]. Така взаємодія активізує потенційні педагогічні можливості обох педагогічних інститутів – сім'ї та дошкільного закладу [1].

Оптимальний рівень готовності педагогів та батьків до взаємодії характеризується усвідомленням обома сторонами значущості педагогічної взаємодії; наявністю відповідних знань, умінь та навичок, а також бажання продуктивно взаємодіяти. Це спонукало нас до створення умов для прояву окреслених характеристик. Організація педагогічної взаємодії полягала у формуванні партнерських відносин. Цьому сприяло включення батьків до партнерської діяльності [3]. Успішність реалізації означених вимог залежала від форм роботи, які були обрані у дошкільних закладах для побудови педагогічної взаємодії з сім'ями вихованців: сумісні інформаційні повідомлення, батьківські збори з виступами батьків, залучення батьків до проведення консультацій іншим родинам, влаштування сімейних тематичних виставок, диспутів, проведення сумісних свят, вечорів питань і відповідей, «днів відкритих дверей», усних журналів, сумісних переглядів фільмів на педагогічну тематику.

З урахуванням рекомендацій дослідника О. Звереві було проведено аналіз активності партнерської взаємодії педагогів із батьками [4]. Були задіяні різні форми роботи, а саме: інформаційно-аналітичні (опитування, тести, анкетування, інформаційні корзини, поштові скриньки), дозвілєві (свята, виставки), пізнавальні (КВК, «Ток-шоу», «Що? Де? Коли?» тощо), наочно-інформаційні – дні відкритих дверей, відеоролики про життя дошкільного закладу, виставки творчих дитячих робіт, сумісних доробків із батьками, використання сучасних технологій; інформаційно-просвітницькі – інформаційні стенди, папки-пересувки, тематичні виставки, міні-газети, бібліотеки з проблем сімейної педагогіки.

Вивчення інноваційних форм роботи з батьками, які презентувалися у педагогічній пресі та активно впроваджуються в дошкільних закладах країни, надало можливість урізноманітнити роботу з батьками задля налагодження партнерської взаємодії педагогів та батьків. Так, було використано форми взаємодії, як-от: створення вихователями тематичних книжок за певними темами для кожної родини та виготовлення «експрес-довідничків». Батьки та педагоги розміщували у таких довідничках актуальні матеріали з питань виховання основ культури споживання, таблиці для порівняння підсумків набуття дитиною певних знань та вмінь, двосторонні практичні рекомендації для дорослих тощо.

Форма роботи «Батьківська вітальня» була впроваджена за рекомендаціями дослідниці О. Рудик. Організація батьківських віталень були формою пізнавального дозвілля, на яке запрошували

батьків та педагогів. Вітальні проводилися у невимушеній обстановці, у затишних умовах музичної зали [2].

Ефективною формою взаємодії педагогів ДНЗ та батьків став брифінг. Такі зустрічі стисло розкривали зміст актуальних для батьків питань власної культури споживання та виховання основ культури споживання у дітей. Її проводив вихователь-методист, що заздалегідь готувався до відповідей на запитання за темою.

До реалізації умови взаємодії вихователів ДНЗ і сім'ї у вихованні основ культури споживання було залучено форми партнерської діяльності, запропоновані авторами В. Лесик, О. Тесленко. Серед них: 1) адаптований варіант акції «Батьківське віконечко», метою якого було активізувати батьків до створення стендової інформації; 2) «Кишенькова бібліотека» як спосіб спільної підготовки інформації для батьків у письмовому вигляді; 3) «День батьківського самоврядування» як спосіб занурення батьків в атмосферу внутрішнього життя дошкільного закладу. Серед нетрадиційних форм та способів взаємодії дошкільного закладу з сім'єю: партнерські проекти з виготовлення батьками фото-презентацій та фото-колажів про власну дитину; підготовку інформації з досвіду сімейного виховання у письмовому вигляді разом із партнерами-дітьми, підготовка матеріалів для обговорення актуальних питань взаємодії з дітьми в межах «Дискусійної трибуни», проекти партнерської діяльності з виготовлення міні-буклетів для батьків із рекомендаціями щодо виховання дітей та ін. [6].

Для взаємодії педагогів ДНЗ та сім'ї у вихованні основ культури споживання доцільним є використання мультимедіа-технологій та ресурсів соціальних мереж. Використання таких ресурсів викликало зацікавленість батьків, а форми звернення демонстрували сучасність організації роботи. Активно використовувалися відеопрезентації для розкриття теоретичних питань, підсумків партнерської діяльності, ходу і презентації прикладної діяльності [5].

Для забезпечення взаємодії педагогів ДНЗ і сім'ї у вихованні основ культури споживання виникла необхідність переорієнтації роботи із встановлення звичної «взаємодії» дошкільного закладу з сім'єю на «партнерське співробітництво», у якому батьки є активними співучасниками педагогічного процесу.

Рекомендації дослідників Н. Вахняк, С. Івах, Л. Сварковської та ін. підтвердили, що взаємодія у педагогічному процесі здатна формувати індивідуальність, активізувати особистий творчий потенціал не тільки дитини, а також педагогів та батьків. Ініціаторами таких взаємовідносин у нашому дослідженні стали вихователі, які допомагали актуалізувати у батьків потреби у власній освіті та забезпечували необхідні психолого-педагогічні знання.

Умови такої взаємодії стали можливими завдяки організації партнерської діяльності, яка відповідає вимогам гуманізації змісту і форм роботи із сім'єю, встановленню довірливих взаємовідносин та

усвідомлення обома сторонами необхідності цілеспрямованого впливу на дитину.

Це було враховано у процесі формування заходів щодо реалізації вищезначеної педагогічної умови. У доробках ряду вчених (О. Андрейчик, Н. Гавриш, Л. Кашпірська, О. Кононко, Л. Самборенко, Г. Сартан, Н. Чуб) доведено, що надмірна вимогливість в одній соціальній інституції та, навпаки, нехтування цими знаннями в іншій, призводить до ситуативної поведінки дитини та пристосування до вимог, а не формування вподобань. У процесі реалізації експериментальної моделі створювали послідовні та постійні розумні вимоги, які могли контролювати як батьки, так і педагоги. Контроль із боку дорослих сприяв закріпленню у дітей кращих рис поведінки, сформованих на засадах культури споживання. Оптимальним був вплив на дітей, коли дорослі, що оточують дитину (педагог та батьки), домовлялися про однакові вимоги. Умови, коли дитина мала розумний контроль й доброзичливу підтримку, позитивно впливали на прояви виховання основ культури споживання.

Таким чином, взаємодія батьків та педагогів була одним із стимулів виховання дошкільників, вселяла в них віру, що вони вчиняють правильно, активізувала їхні самостійні дії щодо вибору споживчого рішення, розподілу дій у партнерській діяльності, реалізації споживчих дій. Попереджували батьків та педагогів про неприпустимість прямих вказівок, зауважень, «нотацій», оцінювальних характеристик дій дитини. Дії дорослих орієнтувалися на конкретні потреби кожної дитини та родини в цілому.

Підвищенню ефективності взаємодії педагогів ДНЗ і сім'ї у вихованні основ культури споживання сприяли такі прийоми, як-от: включення учасників (педагогів, батьків, дітей) до партнерської спільної

діяльності; підтримка активності в партнерських проєктах; заохочення до ініціативних дій партнерів, непряма допомога у процесі реалізації партнерської діяльності.

Означені форми включення батьків до безпосередньої освітньої роботи дошкільного навчального закладу надають їм досвід формування власної компетентності. Залучення батьків до сумісної освітньої роботи здійснювалося у межах функціонування батьківського клубу «Культурний споживач змалку», у якому відбувався пошук та добір інформації для сумісної роботи, адаптація її до наявних умов практики та оновлення особистого батьківського досвіду. Батьки свідомо брали участь у роботі клубу, отримували необхідну для них теоретичну інформацію та практичний досвід, знаходилися в інформаційному полі проблеми з виховання основ культури споживання у дітей.

Серед активних форм роботи клубу «Культурний споживач змалку» використовувалися проблемні лекції, інтерактивні тренінги «Школа споживання», ситуації аналізу життєвого досвіду, різноманітні ігри (ділові, рольові), розв'язання проблемних ситуацій тощо.

Визначені педагогічні умови розглядалися комплексно та були внесені до експериментальної моделі, оскільки всі вони впливали на процес виховання основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку.

Ефективність визначених педагогічних умов була перевірена та підтверджена під час впровадження експериментальної моделі виховання основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку. Перспективу подальшого наукового пошуку вбачаємо у розробці методичного супроводу запропонованої експериментальної моделі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безлюдная В. И. Взаимодействие детского сада и семьи в педагогической коррекции отношений дошкольников со сверстниками / Валентина Ивановна Безлюдная / Автореф. дис на соискание ученой степени канд. педагогических наук. 13.00.01 – Теория и история педагогики. – М.: НИИ дошкольной педагогики, 1988.
2. Взаємодія ДНЗ та сім'ї / уклад. О. А. Рудік, І. М. Молодушкіна. – Х. : Вид. група «Основа», 2013. – 222 с.
3. Володина Л. Н. Педагогизация родителей в условиях дошкольного учреждения / Л. Н. Володина // Педагогические науки. – № 6. – 2006. – С. 244-247.
4. Зверева О. Л. Формы взаимодействия ДОУ с родителями / О. Л. Зверева // Учебно-методический комплекс «Повышение квалификации на рабочем месте». – Выпуск №1. – 2011. – Режим доступа : <http://www.resobr.ru/products/1146>
5. Ільченко Т. Розширюємо можливості спілкування з батьками: електронні засоби інформування / Тамара Ільченко // Вихователь-методист дошкільного закладу. – №3. – 2012. – С. 20-24.
6. Лесик В. Проектна технологія як новий формат взаємодії з батьками / В. Лесик, О. Тесленко // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2014. – № 7. – С. 48-53.
7. Лісовська Т. Диференційований підхід у взаємодії ДНЗ і батьків з музичного виховання дітей старшого дошкільного віку / Т. Лісовська // Наука і освіта. – 2011. – №4. – С. 229-231.
8. Тлумачний словник сучасної української мови : близько 50000 сл. / уклад. І. М. Забіяка. – К. : Арій, 2007. – 512 с.
9. Хриков Є. М. Педагогічні умови в структурі наукового знання [Електронний ресурс] / Є. М. Хриков. – Режим доступу : <http://hrykov.luguniv.edu.ua/index.php/naukovi-roboti/101-pedagogichni-umovi-v-strukturinaukovogo-znannya>.

Сабина Айдыновна Іванчук,
аспірант кафедри педагогіки вищої школи,
ГВУУ «Донбасський державний педагогічний університет»,
пер.Учительський 1, г. Славянськ, Україна

ВЗАМОДЕЙСТВИЕ ВОСПИТАТЕЛЕЙ ДОО И СЕМЬИ В ВОСПИТАНИИ У ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА ОСНОВ КУЛЬТУРЫ ПОТРЕБЛЕНИЯ

Статья посвящена актуальной проблеме дошкольного образования на современном этапе - воспитанию основ культуры потребления у детей старшего дошкольного возраста. Экономическое обучение и воспитания реализуются на всех уровнях образования, однако первичной из них является дошкольное образование, когда закладываются основы экономических знаний, культуры потребления, формируется начальный экономический опыт. Ведущую роль в становлении экономической культуры ребенка осуществляет ее семья, формирует в ней отношение к результатам своего труда и труда других людей, умение делать выбор среди ряда потребностей и желаний, умение приспосабливаться и действовать в экономических обстоятельствах, которые постоянно меняются. Цель статьи заключается в определении оптимальных форм взаимодействия ДОО и семьи как ведущее условие воспитания основ культуры потребления у детей старшего дошкольного возраста. Отмечается ведущее влияние семьи в экономическом воспитании ребенка. На основе анализа работ, посвященных проблемам организации эффективного взаимодействия педагогов дошкольного учреждения с семьей (Л. Артемова, А. Богуш, Р. Буре, Л. Загик, В. Котырло, Т. Маркова, Л. Островская и др.) и экономического воспитания детей дошкольного возраста (Т. Грасс, Н. Грамма, Г. Григоренко, Н. Дудник, Н. Кривошея, В. Кушнир, Т. Подкаминська, И. Ярыга и др.) предпринята попытка определить педагогические условия и обосновать эффективные формы взаимодействия педагогов с семьями детей с целью воспитания основ культуры потребления.

Ключевые слова: экономическое воспитание, культура потребления, педагогические условия, дети дошкольного возраста, дошкольное учреждение, семья, формы взаимодействия.

Sabina Aydynivna Ivanchuk,
Postgraduate,
State higher educational institution «Donbass State Pedagogical University»,
1, Uchitelsky Side Str., Slavyansk, Ukraine

INTERACTION OF PRESCHOOL EDUCATORS AND THE FAMILY WHILE BRINGING UP FUNDAMENTALS OF CONSUMPTION CULTURE OF SENIOR PRESCHOOL-AGED CHILDREN

The article devoted to the issue of preschool education at present - education foundations of cultural consumption of preschool children. Economic training and education are implemented at all levels, but the primary one is the pre-school education when the foundations of economic knowledge, the culture of consumption as well as the elementary economic experience are formed. This is a child's family that plays a leading role in the formation of his / her economic culture, forms his / her attitude to the results of their labour and the labour of other people, the ability to choose among a range of needs and desires, the ability to adapt and act under economic circumstances that are constantly changing. The purpose of the article is to identify the optimal forms of interaction between a preschool establishment and the family as the leading condition for education in the formation of the senior preschool-aged children's culture of consumption. The leading influence of the family in the development of the child's economic culture is emphasized. The attempts to identify and substantiate effective forms of the interaction between a teacher and pupils' families enabling the formation children's culture consumption have been undertaken on the basis of the analysis of the work devoted to the problems of effective interaction between a preschool educational establishment and the family (L. Artemov, A. Bogush, R. Brown, L. Zahyk V. Kotyrlo T. Markov, L. Ostrowska et al.) and economic education of preschool children (T. Grass, N. Gram, N. Dudnik, N. Kryvosheya, V. Kushnir T. Podkamynska, I. Yaryta and others)

Keywords: economic education, culture consumption, pedagogical conditions, pre-school children, a preschool educational establishment, family, forms of interaction.

Подано до редакції: 1.11.2016 р.

Рекомендовано до друку: 20.11.2016 р.

Рецензент: д.пед.н., професор А. М. Богуш